

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 12.05.2010, sp. zn. Cpjn 19/2007, ECLI:CZ:NS:2010:CPJN.19.2007.1

Číslo: 53/2010

Právní věta: I. Písemná smlouva podle § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. upravující pro dobu po rozvodu manželství „vyživovací povinnost“ není obligatorní součástí smluv předkládaných soudu podle tohoto ustanovení. II. Písemná smlouva podle § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. upravující pro dobu po rozvodu manželství vyživovací povinnost nemusí obsahovat jen pozitivní úpravu, nýbrž jakékoliv (i negativní) ujednání manželů. Změní-li se poměry (§ 99 odst. 2 zák. o rod.), může se rozvedený manžel u soudu domáhat žalobou, aby mu bývalý manžel přispíval na přiměřenou výživu podle § 92 odst. 1 zák. o rod. To neplatí, jestliže manželé uzavřou dohodu o poskytnutí jednorázové částky na přiměřenou výživu v budoucnu splatného výživného pro rozvedeného manžela „jednou provždy“. III. Písemnou smlouvu o úpravě vyživovací povinnosti podle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. (jakož i další smlouvy podle tohoto ustanovení) soud v řízení o rozvod manželství podle § 24a zák. o rod. neschvaluje a nezkontroluje ani její (jejich) platnost, nýbrž se zabývá jen obsahovými a formálními náležitostmi takového právního úkonu (úkonů) uvedenými v zákoně - smlouva (smlouvy) musí být písemná (písemné) a musí obsahovat náležité označení účastníků, kteří jsou totožní s účastníky řízení o rozvod manželství podle § 24a zák. o rod., jejich ověřené podpisy a podstatné náležitosti, které má (mají) mít podle zák. o rod. (občanského zákoníku). IV. V písemných smlouvách podle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. lze dohodnout započtení peněžité pohledávky z titulu vypořádání vzájemných majetkových vztahů manželů pro dobu po rozvodu manželství proti pohledávce na přiměřené výživné pro rozvedeného manžela (§ 97 odst. 3 zák. o rod.). V. Nesplňují-li písemné smlouvy (některá z nich) podle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. předložené soudu formální a obsahové náležitosti takových právních úkonů (takového právního úkonu) podle zákona, nemůže soud manželství účastníků podle ustanovení § 24a zák. o rod. rozvést ani návrh na rozvod z tohoto důvodu bez dalšího zamítnout. Manželům poskytne přiměřenou lhůtu k předložení smlouvy (smluv) splňující (splňujících) formální a obsahové náležitosti. Jestliže manželé tuto povinnost v určené lhůtě nesplní a nedojde-li k přerušení řízení podle § 110 odst. 1 o. s. ř., poučí soud navrhovatele (účastníky) podle § 118a odst. 2, 3 o. s. ř. o povinnosti doplnit rozhodující skutečnosti a prokázat tzv. kvalifikovaný rozvrat manželství (§ 24 odst. 1 zák. o rod.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 12.03.2010

Spisová značka: Cpjn 19/2007

Číslo rozhodnutí: 53

Číslo sešitu: 5-6

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Manželství - rozvod, Výživné

Předpisy: § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod.
§ 97 odst. 3 zák. o rod.

§ 99 zák. o rod.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

S t a n o v i s k o

občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 5. 2010 k rozhodování soudů ve věcech písemné smlouvy podle § 24a odst. 1 písm. a) zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, upravující pro dobu po rozvodu manželství vyživovací povinnost manželů (viz poznámka).

Předsedkyně Nejvyššího soudu ČR podala podle § 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, občanskoprávnímu a obchodnímu kolegiu Nejvyššího soudu návrh na zaujetí stanoviska „ve věcech písemné smlouvy podle § 24a odst. 1 písm. a) zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, upravující pro dobu po rozvodu manželství vzájemnou vyživovací povinnost manželů, a to zejména s ohledem na ujednání, jímž se manželé zavazují nepožadovat výživné či se jinak dohodli na vyživovací povinnosti ve vazbě na vypořádání vzájemných majetkových vztahů, popř. práva a povinnosti společného bydlení pro dobu po rozvodu“. Po vyhodnocení 168 spisů soudů prvních stupňů, v nichž byla vydána pravomocná rozhodnutí v řízeních o rozvod manželství podle § 24a zák. o rod., a dvou rozhodnutí odvolacích soudů ve věcech určení příspěvku na přiměřenou výživu pro rozvedeného manžela, a na jejich základě zaujalo občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu v zájmu zajištění jednotného rozhodování soudů v těchto věcech následující stanovisko:

I. Písemná smlouva podle § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. upravující pro dobu po rozvodu manželství „vyživovací povinnost“ není obligatorní součástí smluv předkládaných soudu podle tohoto ustanovení. Není-li v předkládaných smlouvách otázka vyživovací povinnosti řešena, nelze dovozovat, že se manželé mlčky dohodli, že vůči sobě nemají pro dobu po rozvodu povinnost platit výživné, a proto kterýkoli z nich může po rozvodu podat žalobu o výživné, aniž by musel tvrdit a prokazovat změnu poměrů.

Dne 1. 8. 1998 nabyl účinnosti zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění zákona č. 132/1982 Sb., zákona č. 234/1992 Sb. a nálezu Ústavního soudu České republiky č. 72/1995 Sb., jímž byl zákon o rodině doplněn (mimo jiné) o ustanovení § 24a. Podle tohoto ustanovení jestliže manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a k návrhu na rozvod se druhý manžel připojí, má se za to, že podmínky uvedené v ustanovení § 24 odst. 1 jsou splněny. Soud nezjišťuje příčiny rozvratu manželství a manželství rozvede, jsou-li předloženy a) písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků upravující pro dobu po tomto rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost, a b) pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. Podle § 24a odst. 2 zák. o rod. ustanovení § 24 odst. 2 platí obdobně. Účelem této úpravy je podle důvodové zprávy k zákonu č. 91/1998 Sb. „komplexní řešení všech právních vztahů s rozvodem spojených v okamžiku rozhodování o rozvodu manželství. Ve své podstatě se nejedná o rozvod na základě dohody, ale v případě splnění zákonných předpokladů, tj. délky manželství, skutečnosti, že manželé spolu určitou dobu nežijí, a souhlasu druhého manžela s rozvodem, nastupuje nevyvratitelná domněnka, že v manželství existuje tzv. kvalifikovaný rozvrat, který již není třeba dokazovat. Při současném splnění dalších podmínek, tj. vyřešení následků rozvodu, pak vzniká manželům právní nárok na rozvod. Jako forma dohod o

vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů (resp. společného jmění manželů), řešení bytové otázky, případně i vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi, byla navržena (a přijata) forma písemné smlouvy s ohledem na požadavek právní jistoty. Pokud jde o úpravu poměrů k nezletilým dětem, byla zdůrazněna dohoda rozvádějících se manželů, tj. že soud rozsudkem schválí dohodu o úpravě poměrů“.

O rozvodu soud rozhoduje ve sporném řízení, neboť občanský soudní řád neobsahuje samostatnou úpravu rozvodového řízení. Samostatně je v občanském soudním řádu upravena pouze příslušnost soudu [§ 88 písm. a) o. s. ř.], výslech účastníků (§ 131 o. s. ř.) a nepřipustnost dovolání [§ 237 odst. 2 písm. b) o. s. ř.].

V řízení podle ustanovení § 24a odst. 1 zák. o rod. tedy soud nezjišťuje příčiny rozvratu manželství, ovšem za podmínky, že manželé předloží písemné smlouvy s jejich úředně ověřenými podpisy upravující pro dobu po rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost, a b) pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. Ze zákona nevyplývá, že by tyto smlouvy musely být předloženy současně s podáním návrhu na rozvod manželství, takže zcela postačuje, když smlouvy budou předloženy při jednání, přičemž není vyloučeno, aby měly formu notářského zápisu; v něm může být obsažena i doložka se svolením k vykonatelnosti.

Na rozdíl od písemných smluv účastníků upravujících pro dobu po rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů a práva a povinnosti společného bydlení, které jsou obligatorní, lze z dikce ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. ... „a případnou vyživovací povinnost“ dovodit, že tato smlouva není obligatorní součástí smluv předkládaných podle tohoto ustanovení. Měla-li by smlouva o vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi být obligatorní náležitostí rozvodu podle § 24a zák. o rod., neobsahovalo by ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. slovo „případnou“. Pro tento závěr svědčí i ustanovení § 92 odst. 1 zák. o rod., podle kterého rozvedený manžel, který není schopen sám se živit, může žádat od bývalého manžela, aby mu přispíval na přiměřenou výživu podle svých schopností, možností a majetkových poměrů (tato povinnost předchází vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům - viz odst. 2 tohoto ustanovení); bude-li naopak rozvedený manžel po rozvodu schopen sám se živit, nebude třeba, aby manželé smlouvu o úpravě vyživovací povinnosti soudu předkládali.

Písemná smlouva podle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. upravující pro dobu po rozvodu manželství vyživovací povinnost nebyla v řízení o rozvod manželství podle § 24a zák. o rod. uzavřena např. ve věcech vedených u Okresního soudu v Novém Jičíně pod sp. zn. 24 C 58/2007, sp. zn. 8 C 55/2007, sp. zn. 7 C 8/2007, sp. zn. 6 C 8/2007, sp. zn. 16 C 46/2007, ve věcech vedených u Okresního soudu v Blansku pod sp. zn. 12 C 53/2007, sp. zn. 5 C 305/2006, ve věcech vedených u Okresního soudu v Chrudimi pod sp. zn. 3 C 208/2005, sp. zn. 6 C 5/2006, sp. zn. 10 C 97/2006, sp. zn. 11 C 18/2007, ve věci vedené u Okresního soudu ve Zlíně pod sp. zn. 35 C 119/2006, ve věcech vedených u Okresního soudu v Sokolově pod sp. zn. 10 C 304/2005, sp. zn. 9 C 7/2006, ve věcech vedených u Okresního soudu v Karlových Varech pod sp. zn. 16 C 349/2006, sp. zn. 43 C 57/2007, ve věcech vedených u Okresního soudu Praha - západ pod sp. zn. 10 C 96/2007, sp. zn. 6 C 99/2007, sp. zn. 6 C 65/2007, ve věcech vedených u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 13 C 135/2006, sp. zn. 13 C 214/2005, ve věci vedené u Okresního soudu v Šumperku pod sp. zn. 17 C 157/2005, ve věcech vedených u Okresního soudu v Olomouci pod sp. zn. 26 C 313/2006, sp. zn. 18 C 169/2006, sp. zn. 11 C 33/2007, sp. zn. 25 C 121/2006, ve věcech Okresního soudu ve Frýdku Místku pod sp. zn. 17 C 256/2006, sp. zn. 10 C 8/2006.

Jestliže písemná smlouva podle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. upravující pro dobu po rozvodu vyživovací povinnost nebyla mezi účastníky řízení o rozvod manželství podle tohoto ustanovení uzavřena, na rozdíl od toho, kdy se účastníci o výživném dohodli negativním ujednáním

(viz bod II. Stanoviska), je třeba vycházet z toho, že neexistence takové smlouvy při splnění dalších předpokladů rozvodu manželství nebrání. Je pak ovšem logicky na místě připustit, že zákonodárce možností, a nikoliv povinností, účastníků předložit takovou smlouvu, navodil domněnku trvalého a hluboce rozvráceného manželství i tehdy, když se manželé na vyživovacích poměrech pro dobu po rozvodu nedohodli a že tak každému z nich pro případ rozvodu zůstává zachována možnost uplatnění nároku na svou výživu v době po rozvodu. Výklad, který nepředloženi dohody o výživném pokládá za „úpravu provedenou mlčením“, jak uvedl např. Ústavní soud v usnesení ze dne 22. 5. 2006, sp. zn. [I. ÚS 534/05](#), extenzivně a pro soukromé právo netradičně chápe neprojevení jakékoliv vůle manželů jako dvoustranný právní úkon v této otázce.

Některé soudy ve shodě s takovým názorem dovozují, že neexistence smlouvy o výživném má účinky „cum clausula rebus sic stantibus“; změní-li se poměry (§ 99 odst. 2 zák. o rod.), může se rozvedený manžel u soudu domáhat žalobou, aby mu bývalý manžel přispíval na přiměřenou výživu podle § 92 odst. 1 zák. o rod., [např. rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 17. 5. 2005, sp. zn. 57 Co 172/2005, byl změněn rozsudek Okresního soudu v Ostravě ze dne 4. 10. 2004, sp. zn. 25 C 89/2003, jímž žalovanému byla uložena povinnost platit na výživu žalobkyně měsíčně částku 2000 Kč s účinností od 22. 12. 2003, a zaplatit jí dlužné výživné, tak, že žaloba byla zamítnuta z důvodu, že uzavřeli-li účastníci smlouvu podle § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod., v níž neupravili vzájemnou vyživovací povinnost pro dobu po rozvodu manželství, a nedošlo-li ke změně poměrů oproti těm, které existovaly v době rozvodu manželství, nemůže se žalobkyně úspěšně domáhat u soudu v době po rozvodu manželství stanovení výživného pro rozvedenou manželku.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu byla žalobkyně podána ústavní stížnost, kterou Ústavní soud citovaným usnesením ze dne 22. 5. 2006, sp. zn. [I. ÚS 534/05](#), odmítl jako zjevně neopodstatněnou].

Takové řešení nelze pokládat za správné. S ohledem na význam vyživovací povinnosti pro oprávněnou osobu lze naopak přisvědčit možnosti, aby kterýkoli z manželů se mohl po rozvodu domáhat výživného, aniž by musel tvrdit a prokazovat změnu poměrů. Ty se totiž obvykle pro oprávněného zásadně změní teprve rozvodem.

II. Písemná smlouva podle § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. upravující pro dobu po rozvodu manželství vyživovací povinnost nemusí obsahovat jen pozitivní úpravu, nýbrž jakékoliv (i negativní) ujednání manželů. Změní-li se poměry (§ 99 odst. 2 zák. o rod.), může se rozvedený manžel u soudu domáhat žalobou, aby mu bývalý manžel přispíval na přiměřenou výživu podle § 92 odst. 1 zák. o rod. To neplatí, jestliže manželé uzavřou dohodu o poskytnutí jednorázové částky na přiměřenou výživu v budoucnu splatného výživného pro rozvedeného manžela „jednou provždy“.

Vzhledem k tomu, že písemná smlouva podle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. upravující pro dobu po rozvodu manželství vyživovací povinnost musí být soudu v řízení o rozvod manželství podle § 24a zák. o rod. předložena ještě za trvání manželství a protože v době mezi podpisem této smlouvy a právní mocí rozsudku o rozvodu manželství, případně po právní moci rozsudku o rozvodu manželství, může dojít ke změně poměrů, mohou si manželé ve smlouvě upravit vyživovací povinnost nejen pozitivně, nýbrž smlouva může obsahovat jakékoliv jiné (i negativní) ujednání manželů, jež má - nejedná-li se o dohodu o poskytnutí jednorázové částky na vyrovnání v budoucnu splatného výživného rozvedeného manžela „jednou provždy“ - účinky „cum clausula rebus sic stantibus“. Změní-li se poměry (§ 99 odst. 2 zák. o rod.), může se rozvedený manžel u soudu domáhat žalobou, aby mu bývalý manžel přispíval na přiměřenou výživu podle ustanovení § 92 odst. 1 zák. o rod. V případě uzavření dohody o poskytnutí jednorázové částky na přiměřenou výživu v budoucnu splatného výživného pro rozvedeného manžela „jednou provždy“ však změna poměrů není důvodem pro následnou změnu takto vypořádaného nároku na výživné, neboť podle ustanovení § 94 odst. 2 zák. o rod. právo na výživné zanikne (též) poskytnutím jednorázové částky na základě

písemné smlouvy.

Vyjma dohody manželů ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 5 C 483/2005, podle níž „manžel zaplatí manželce jednorázově výživné rozvedeného manžela ve výši 20 000 Kč, čímž v souladu s § 94 odst. 2 zák. o rod. zanikne právo manželky žádat po bývalém manželovi výživné a nemůže si v budoucnosti žádné další nároky na výživné činit“, která je dohodou na vyrovnání v budoucnu splatného výživného rozvedeného manžela dohodnutou částkou „jednou provždy“, platí v případě všech ostatních písemných smluv podle § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod., že mají účinky „cum clausula rebus sic stantibus“; změní-li se poměry (§ 99 odst. 2 zák. o rod.), může se rozvedený manžel u soudu domáhat žalobou, aby mu bývalý manžel přispíval na přiměřenou výživu podle ustanovení § 92 odst. 1 zák. o rodině.

Písemná smlouva podle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod., jež pro dobu po rozvodu manželství pozitivně upravuje vyživovací povinnost, byla v řízení podle ustanovení § 24a zák. o rod. (ve 168 zkoumaných spisech) předložena jen ve věci vedené u Okresního soudu v Kroměříži pod sp. zn. 8 C 38/2006, v níž bylo ujednáno, že „k zajištění vyživovací povinnosti vůči manželce bude manžel platit částku 1000 Kč, a to od 1. 2. 2006 do 31. 1. 2008“ (rozsudek o rozvodu manželství účastníků podle § 24a zák. o rod. nabyt právní moci dne 26. 4. 2006), dále ve věci vedené u Okresního soudu v Chrudimi pod sp. zn. 8 C 99/2005, v níž bylo účastníky dohodnuto „výživné pro manželku částkou 2500 Kč měsíčně, a to jak do rozvodu, tak i po rozvodu, do doby, než manželka nastoupí do zaměstnání, nejdéle však do 30. 6. 2007“ (rozsudek o rozvodu manželství účastníků podle § 24a zák. o rod. nabyt právní moci dne 10. 8. 2004), ve věci vedené u Okresního soudu v Chebu pod sp. zn. 11 C 181/2005, v níž bylo účastníky „sjednáno výživné pro manželku ve výši 10 000 Kč měsíčně po dobu 2 let od právní moci rozsudku o rozvodu“, ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 4 pod sp. zn. 12 C 167/2006, ve které se „manžel zavázal platit manželce částku 2000 Kč měsíčně, a to do konce roku 2010“ (rozsudek o rozvodu manželství účastníků podle § 24a zák. o rod. nabyt právní moci dne 11. 6. 2007), ve věci téhož soudu vedené pod sp. zn. 39 C 306/2003, v níž účastníci ujednali „výživné pro manželku ve výši 2.000,- Kč měsíčně“, ve věci téhož soudu vedené pod sp. zn. 47 C 29/2007, v níž manželé dohodli „výživné pro manželku 10 000 Kč měsíčně“, ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 13 C 433/2006, podle které „manžel bude manželce poskytovat výživné 3000 Kč měsíčně“, a ve věci vedené u Okresního soudu ve Frýdku-Místku pod sp. zn. 15 C 14/2006, v níž se „manžel zavázal platit manželce výživné ve výši 20 000 Kč měsíčně“.

V písemných smlouvách účastníků řízení podle ustanovení § 24a zák. o rod. upravujících pro dobu po rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů a práva a povinnosti společného bydlení se v jiných případech např. uvádí, že „vyživovací povinnost nebyla sjednána“ (spis Okresního soudu v Uherském Hradišti sp. zn. 6 C 33/2007), že „smluvní strany prohlašují, že nemají vůči sobě vyživovací povinnost pro dobu po rozvodu manželství a žádný z účastníků této smlouvy se vyživovací povinnosti nedomáhá“ (spis téhož soudu sp. zn. 7 C 6/2007), že „žádný z účastníků nepožaduje na druhém plnění vyživovací povinnosti a proto spolu neuzavírají smlouvu o vyživovací povinnosti ve smyslu § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod.“ (spis Okresního soudu v Benešově sp. zn. 5 C 1300/2004), že „každý z účastníků je schopen sám se živit a že nepožaduje na druhém účastníkovi, aby mu přispíval na přiměřenou výživu pro dobu po rozvodu manželství účastníků“ (spis téhož soudu sp. zn. 11 C 6/2006), že „nepožadují vůči sobě vyživovací povinnosti“ (spis Okresního soudu v Novém Jičíně sp. zn. 18 C 55/2007), že „účastníci navzájem neuplatňují žádnou vyživovací povinnost“ (spis Obvodního soudu pro Prahu 4, sp. zn. 8 C 58/2007), že „řešení žádné vyživovací povinnosti mezi účastníky nepřichází v úvahu“ (spis téhož soudu sp. zn. 12 C 220/2006) a že „účastníci nemají vůči sobě nároky vyplývající z vyživovací povinnosti ve smyslu § 92 zák. o rod.“ (spis téhož soudu sp. zn. 18 C 410/2006).

Rovněž v případě těchto písemných smluv podle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. platí, že mají účinky „cum clausula rebus sic stantibus“; změní-li se poměry (§ 99 odst. 2 zák. o rod.),

může se rozvedený manžel u soudu domáhat žalobou, aby mu bývalý manžel přispíval na přiměřenou výživu podle § 92 odst. 1 zák. o rod.

Ve věci vedené u Okresního soudu v České Lípě pod sp. zn. 12 C 225/2000, v níž se žalobkyně po rozvodu manželství rozvedeného podle § 24a zák. o rod. domáhala stanovení výživného pro rozvedenou manželku, byla žaloba správně rozsudkem tohoto soudu ze dne 31. 3. 2000, sp. zn. 12 C 225/2000, ve znění rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 23. 6. 2000, sp. zn. 20 Co 254/2000, zamítnuta z důvodu, že schopnost rozvedené manželky sama se živit byla v době podání žaloby stejná jako v době uzavření (podpisu) smlouvy podle 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. (v níž účastníci ujednali, že „nemají žádnou vyživovací povinnost“), takže k žádné změně poměrů nedošlo.

III. Písemnou smlouvu o úpravě vyživovací povinnosti podle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. (jakož i další smlouvy podle tohoto ustanovení) soud v řízení o rozvod manželství podle § 24a zák. o rod. neschvaluje a nezkoumá ani její (jejich) platnost, nýbrž se zabývá jen obsahovými a formálními náležitostmi takového právního úkonu (úkonů) uvedenými v zákoně - smlouva (smlouvy) musí být písemná (písemné) a musí obsahovat náležitě označení účastníků, kteří jsou totožní s účastníky řízení o rozvod manželství podle § 24a zák. o rod., jejich ověřené podpisy a podstatné náležitosti, které má (mají) mít podle zák. o rod. (občanského zákoníku).

Dává-li úprava podle ustanovení § 24a zák. o rod. manželům možnost komplexního řešení všech právních vztahů s rozvodem spojených v okamžiku rozhodování soudu o rozvodu manželství (viz důvodová zpráva k zákonu č. 91/1998 Sb.), bylo by v rozporu se smyslem a účelem tohoto řízení, aby soud zkoumal platnost smlouvy o vyživovací povinnosti manželů pro dobu po rozvodu [jakož i dalších smluv podle § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod.], neboť tím by mohlo dojít k nežádoucímu prodlužování řízení o rozvod manželství podle § 24a zák. o rod. a ke zmaření účelu, pro nějž byl zákon o rodině ustanovením § 24a zákona č. 91/1998 Sb. doplněn.

Přestože smlouvy o úpravě vyživovací povinnosti podle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. předložené soudům jsou formulovány různě, např. tak, že „účastníci nemají vůči sobě nároky na vyživovací povinnost“ (ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 5 C 31/2006), že „účastníci se dohodli, že nebudou uplatňovat vzájemně právo na placení výživného či příspěvku na výživu rozvedeného manžela“ (ve věci vedené u Okresního soudu v Olomouci pod sp. zn. 25 C 121/2006), že „účastníci prohlásili, že vyživovací povinnost mezi nimi navzájem si nestanovují“ (ve věci vedené u Okresního soudu ve Vsetíně pod sp. zn. 11 C 241/2006), je vždy třeba vycházet z toho, že každá taková smlouva má účinky „cum clausula rebus sic stantibus“, přičemž změnil-li se poměry (§ 99 odst. 2 zák. o rod.), může se rozvedený manžel u soudu domáhat žalobou, aby mu bývalý manžel přispíval na přiměřenou výživu podle § 92 odst. 1 zák. o rod.. To platí i v případě, kdy účastníci např. ujednali, že „manželka bere na vědomí, že dnem nabytí právní moci rozsudku o rozvodu manželství zaniká vyživovací povinnost bývalého manžela k ní a že si již z titulu vyživovací povinnosti nemůže činit v budoucnu žádné další nároky vůči bývalému manželovi“ (ve věci vedené u Okresního soudu v Chebu pod sp. zn. 15 C 339/2006), že „žádný z účastníků nemá nárok na výživné od druhého účastníka smlouvy a to za období po i před rozvodem manželství a že veškerých takových nároků se účastníci výslovně vzdávají“ (ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 4 pod sp. zn. 8 C 74/2007), či že „se účastníci zavazují, že nebudou po rozvodu manželství požadovat výživné rozvedeného manžela podle § 92 nebo § 93 zák. o rod. a že v případě porušení tohoto závazku si dohodli smluvní pokutu ve výši 100 000 Kč“ (ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 4 pod sp. zn. 18 C 123/2006). Nelze proto shledat za nesprávný postup těchto soudů, jestliže manželství účastníků podle § 24a zák. o rod. rozvedly, aniž se zabývaly otázkou platnosti smluv „o úpravě vyživovací povinnosti“.

Za správný naopak nelze považovat právní názor vyjádřený v usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 26 Co 11/2004, kterým byl zrušen rozsudek Okresního soudu v Trutnově ze dne 26. 9. 2003, (jímž byla zamítnuta žaloba o určení výživného pro rozvedenou manželku), z důvodu, že smlouva podle § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod., obsahující závazek účastníků, že „pro dobu před ani po rozvodu manželství nebudou po sobě navzájem požadovat výživné“, je „dohodou o vzdání se práva, jež může v budoucnosti teprve vzniknout, a tedy právním úkonem stíženým neplatností podle § 574 odst. 2 obč. zák.“

IV. V písemných smlouvách podle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. lze dohodnout započtení peněžité pohledávky z titulu vypořádání vzájemných majetkových vztahů manželů pro dobu po rozvodu manželství proti pohledávce na přiměřené výživné pro rozvedeného manžela (§ 97 odst. 3 zák. o rod.).

Podle ustanovení § 97 odst. 3 zák. o rod. proti pohledávkám na výživné je započtení vzájemných pohledávek přípustné jen dohodou. Protože zákon o rodině neobsahuje samostatnou úpravu započtení, použijí se se zřetelem na ustanovení § 104 zák. o rod. (podle kterého ustanovení občanského zákoníku se použijí tehdy, nestanoví-li tento zákon něco jiného) ustanovení občanského zákoníku o započtení, jmenovitě § 580 obč. zák. (viz též § 581 odst. 4 obč. zák., podle kterého započtení proti pohledávkám na výživné upravuje zákon o rodině).

Ve zkoumaných věcech se nevyskytl žádný případ, kdy by se manželé v písemných smlouvách podle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. dohodli na započtení peněžité pohledávky z titulu vypořádání vzájemných majetkových vztahů manželů pro dobu po rozvodu manželství proti pohledávce na přiměřené výživné pro rozvedeného manžela, ani případ, kdy by se manželé smluvně zavázali nepožadovat výživné (vzdát se práva na příspěvek na přiměřené výživné pro rozvedeného manžela do budoucnosti) „ve vazbě“ na smlouvu upravující pro dobu po rozvodu manželství vypořádání vzájemných majetkových vztahů a práva a povinnosti společného bydlení.

Za nesprávný je nutno považovat jen názor vyjádřený v již zmíněném usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 2. 2004, sp. zn. 26 Co 11/2004, jímž byl zrušen rozsudek Okresního soudu v Trutnově ze dne 26. 9. 2003 (sp. zn. neuvedena), že „bude-li prvoinstanční soud uvažovat o hodnocení okolnosti, že žalobkyně dobrovolně uzavřela před rozvodem manželství dohodu, v níž svobodně a vážně vyjádřila vůli výživné po rozvodu po žalovaném nepožadovat, bude z hlediska ustanovení § 96 odst. 2 zák. o rod. zřejmě nezbytné zabývat se obsahem celé dohody účastníků ze dne 17. 3. 2003“, a že „jedině na základě zjištění, jakým způsobem účastníci upravili majetkové vztahy a bydlení pro dobu po rozvodu, tzn. zda např. vzdání se práva na budoucí výživné nebylo kompenzováno určitou výhodou v tomto směru, bude (totiž) možno učinit závěr o tom, zda je uplatněný nárok v souladu s dobrými mravy či nikoliv“. Protože v této dohodě si účastníci započtení vzájemných pohledávek nedohodli, je úvaha krajského soudu o případné „provázanosti“ všech tří smluv uzavřených podle § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. zcela nadbytečná a nesprávná a nemohla by ani mít vliv na případnou aplikaci § 96 odst. 2 zák. o rod. (podle kterého výživné nelze přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy) v řízení o úpravě vyživovací povinnosti rozvedených manželů podle § 92 odst. 1 zák. o rod., došlo-li by ke změně poměrů (§ 99 odst. 2 zák. o rodině).

V. Nesplňují-li písemné smlouvy (některá z nich) podle ustanovení § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. předložené soudu formální a obsahové náležitosti takových právních úkonů (takového právního úkonu) podle zákona, nemůže soud manželství účastníků podle ustanovení § 24a zák. o rod. rozvést ani návrh na rozvod z tohoto důvodu bez dalšího zamítnout. Manželům poskytne přiměřenou lhůtu k předložení smlouvy (smluv) splňující (splňujících) formální a obsahové náležitosti. Jestliže manželé tuto povinnost v určené lhůtě nesplní a nedojde-li k přerušení řízení podle § 110 odst. 1 o. s. ř., poučí soud navrhovatele (účastníky) podle § 118a odst. 2, 3 o. s. ř. o povinnosti

doplnit rozhodující skutečnosti a prokázat tzv. kvalifikovaný rozvrat manželství (§ 24 odst. 1 zák. o rodině).

Nesplňují-li písemné smlouvy předkládané podle § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rod. základní formální náležitosti takových právních úkonů, nemůže soud manželství účastníků podle § 24a zák. o rod. rozvést a ani návrh na rozvod z takového důvodu bez dalšího zamítnout. Manželům uloží přiměřenou lhůtu k předložení smlouvy (smluv) splňující základní formální náležitosti. Pokud by manželé tuto povinnost v určené lhůtě nesplnili, a nedošlo-li by k přerušení řízení podle § 110 o.s.ř., pokračoval by soud - aniž by bylo nutno měnit uvedení toho, čeho se žalobce domáhá (petit) - v řízení o rozvod manželství podle § 24 odst. 1 zák. o rod.. K tomu je obvykle zapotřebí doplnit žalobní tvrzení a důkazní návrhy.

Manželům vzniká nárok na rozvod manželství podle § 24a zák. o rod. při současném splnění podmínek uvedených v odst. 1, větě první tohoto ustanovení a v odst. 1, větě druhé, písm. a) a b) tohoto ustanovení, tj. m.j. předloží-li soudu písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy upravujícím pro dobu po rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vzájemnou vyživovací povinnost. Obecnými předpoklady jsou především skutečnosti, že manželství trvalo alespoň jeden rok, že manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a že se k návrhu druhý manžel připojil. Při splnění všech těchto předpokladů, soud nezjišťuje příčiny rozvratu a manželství rozvede. I v tomto případě však ve smyslu § 24a odst. 2 zák. o rod. dbá toho, aby manželství nebylo rozvedeno, bylo-li by to v rozporu se zájmem nezletilých dětí, daným zvláštnímu důvodu.

Z uvedeného plyne, že zákon o rodině klade pro postup podle § 24a hmotněprávní podmínky; také dohody podle něj vyžadované jsou nepochybně hmotněprávními úkony. Z řazení zákonného textu § 24 a 24a se však především podává, že řízení podle § 24a není řízením jiným, nežli řízením o rozvod manželství (při němž se uplatňuje tentýž společenský zájem na zvláštní ochraně nezletilých dětí). Pro případ splnění časových skutkových okolností vztahujících se k trvání manželství a k tomu, že manželé spolu po zákonem stanovenou dobu nežijí, a ovšem souhlasí-li s tím druhý manžel, zákon umožňuje procesně jednoduchý průběh řízení - bez potřeby dalšího tvrzení a prokazování kvalifikovaného rozvratu manželství, jak je jinak vyžadováno v řízení podle § 24. Tím, že manželé shodně tvrdí, že jsou časové skutkové okolnosti uvedené v § 24a naplněny, tvrdí tím - implicitně - rozvrat svého manželství. Tvrzením o splnění takových předpokladů a předložením zákonem vyžadovaných dohod o materiálním vypořádání pro případ rozvodu je vymezen předmět řízení, jímž je rozvod manželství účastníků. Z hlediska prvků soukromoprávního vztahu i procesní věci jde stále o tytéž subjekty a účastníky, tentýž skutek daný stavem manželství a jeho tvrzeným rozvratem a o - v této souvislosti jen v poměrech kvalifikované dohody - společný zájem manželů na rozvodu. To, že žalovaný manžel posléze ztratí dosud společný zájem na rozvodu nebo že nejsou splněny hmotněprávní podmínky zjednodušeného postupu, nečiní z projednávané věci jiný skutek, s nímž by se pojily nezbytné příslušné procesní dispozice (změna žaloby) a postupy.

V této souvislosti je třeba takto procesně chápat požadavek zákona na předložení dohod o materiálním vypořádání rozvádějících se manželů. Není-li splněn, nelze manželství rozvést bez závěru soudu o kvalifikovaném rozvratu a jeho příčinách. Protože se však za daného procesního stavu zpravidla jeví tvrzení strany žalované jako neodpovídající základní procesní povinnosti uvedené v § 101 odst. 1 písm. a) o. s. ř., tj. tvrdit pro rozhodnutí věci všechny významné skutečnosti, a stalo se tak až jeho průběhem, takže úvahy o postupu podle § 43 o. s. ř. nejsou na místě, postupuje soud podle stavu řízení v rámci přípravy jednání dle § 114a o. s. ř. nebo přípravného jednání dle § 114c o. s. ř. a v rámci jednání podle § 118a odst. 1 písm. a) o. s. ř., tj. vyzve stranu žalující, aby neúplnosti v tvrzení o rozvratu manželství (a ovšem i v jejich prokazování) odstranila doplněním. Neučiní-li tak žalující strana, ač byla o následcích nesplnění takové výzvy soudem poučena a k úkonu či k účasti při jednání řádně vyzvána, vystavuje se následku nesplnění svých procesních povinností a tudíž závěru o

neunesení svých břemen (tvrzení či důkazního). Možnost předchozího postupu dle § 110 odst. 1 o. s. ř. tím není dotčena.

Obdobný názor vyjádřil Krajský soud v Hradci Králové v usnesení ze dne 2. 4. 2001, sp. zn. 25 Co 30/2001, které bylo uveřejněno v časopise Soudní rozhledy č. 5/2002, str. 171, s touto právní větou: „Je-li v žalobě o rozvod manželství tvrzeno, že jsou splněny podmínky pro tzv. smluvený (konsensní) rozvod podle § 24a zákona o rodině, a v průběhu řízení soud dospěje k závěru, že tomu tak není, poučí účastníky podle § 118a odst. 2, 3 o. s. ř. o povinnosti doplnit rozhodující skutečnosti a prokázat tzv. kvalifikovaný rozvrat manželství (§ 24 zák. o rod. „ V odůvodnění rozhodnutí se však vyjadřuje nesprávný názor na možnost postupu dle § 43 o.s.ř.